

A PEDAGÓGIAI PROJEKT ALKALMAZÁSI LEHETŐSÉGEI AZ ISKOLA, A CSALÁD ÉS AZ EGYHÁZ ÖSSZEKAPCSOLÁSÁHOZ AZ AKTÍV HITÉLETRE NEVELÉS ÉRDEKÉBEN

**OZSVÁTH JUDIT,
KOLOZSVÁRI BABEŞ-BOLYAI TUDOMÁNYEGYETEM,
PEDAGÓGIA ÉS ALKALMAZOTT DIDAKTIKA INTÉZET,
OZSVATHJUDIT@GMAIL.COM**

ABSZTRAKT

Romániában viszonylag jó lehetőségei vannak az iskolai keretek között zajló hitoktatásnak. A – lelkiismeret- és vallásszabadság elveinek tiszteletben tartása mellett – a hittan választható tárgy, de a kerettanterv része. A diáknak csak egy alkalommal kell beiratkoznia rá tanulmányai során, ám attól kezdve kötelező számára a hittanórákon való részvétel. Az iskolai hittan viszont nem lehet független a vallásgyakorlástól, az iskolában tanult elvek pedig a családban, az életben válnak igazán gyakorlattá. (A vallásgyakorlásnak, illetve a hitköztség életében való részvételnek már Erdélyben sincsenek túl pozitív mutatói.) Az egyéni és közösségi dimenziójú vallásos kompetenciák fejlesztéséhez, azaz a hatékony hitéletre neveléshez szükség van az iskola, a család és az egyházköztség összekapcsolására. Az írás ennek szükségességére és a pedagógiai projekt által is biztosítható lehetőségére mutat rá.

KULCSSZAVAK: *gyermek, család, egyház, hittanóra, hitélet*

BEVEZETŐ

Napjainkban szinte általános jelenség a fiatal generáció egyháztól való eltávolodása vagy elfordulása. Ennek számos oka lehet, köztük fő helyen azzal, hogy sok családból kikopott a hit, illetve a vallásosság. A többgenerációs együttélés szinte megszűnt, így a nagyszülői hit- és hagyományápolás sincs – támogatólag – a háttérben.

Tanulmányomban a romániai magyar (katolikus vallású) iskoláskorú gyermek és családjának egyházhoz való (vissza)kapcsolásáról írok, ez mindnyájukat a hitéletben való megerősödéssel és egy értékközpontúbb életre vezetheti. A gyermek részére biztosított iskolai hittanórát tekintem kiindulási pontnak, hiszen ott heti rendszerességgel, tervszerűen részesül hitoktatásban. Az iskolai találkozásokot felhasználó, a hitoktató és az egyházköztség vezetője közötti jó munkakapcsolatra építő, így ezt az intézményt is bekapcsoló elképzelés harmadik pillére a család. A család az iskolai hittanórán részt vevő gyermek, illetve a plébánia irányából kap meghívást a pedagógiai projektekbe, amelyek alkalmasnak mutatkoznak ennek a hármas kapcsolatnak az előmozdítására.

Megközelítésem vallásos alapokon nyugszik. A hitéletet az ember számára fontosnak tartom, hiszen a földi világban való tájékozódása csak a transzcendenssel való kapcsolat által válik igazán „értelmessé” és értékessé. A hit- és vallásos élethez számos hagyomány is kapcsolódik, ezek igazi tartalmának megismerése és az annak megfelelő ünneplés fontos, az azokhoz igazított élet gazdagabb és boldogabb.

Írásom első részében – éppen a vallásos beágyazás miatt – az egyház és a család nevelői hivatásáról szólok, majd áttérek az iskolai hitre nevelésre. Ezt követően a három terület összekapcsolására alkalmazott pedagógiai projekt kritériumainak megvalósulását elemzem, végül pedig egy rövidített projekttervet mutatok be. Tanulmányomban végig a római katolikus egyház tanítását és gyakorlatát követem, illetve a romániai iskolai hitoktatás sajátosságait tartom szem előtt.

1. AZ EGYHÁZ NEVELŐI HIVATÁSA

Az egyház élő szervezetként, népként definiálja magát. Az egyház „azt a népet jelenti, amelyet Isten meghív és összegyűjt az egész földkerekségről, hogy egy közösséget alkosson mindazokból, akik a hit és keresztség által Isten fiaivá, Krisztus tagjaivá és a Szentlélek templomává válnak.” (KEKK, 147)⁶ Ebben a meghatározásban a „közösség” kifejezés (is) hangsúlyos, a közösség ugyanis a tagok folyamatos összekapcsolódását feltételezi. Nem beszélünk közösségről ott, ahol a tagok egyáltalán nem vagy csak felületesen kapcsolódnak egymáshoz. „Az egyház Isten népe, mert neki úgy tetszett, hogy az embereket nem elszigetelten, egyenként szabadítja meg és szenteli meg, hanem egyetlen népet alkot belőlük, melyet az Atyának és a Fiúnak és a Szentléleknek egysége egyesít” – fogalmaz a Katolikus Egyház Katekizmusának Kompendiuma (KEKK, 153). Az egyház tehát egy, a Szentháromság közössége által életelt és abba a közösségbe meghívott valóság. Hivatása pedig, hogy az isteni „fenntartótól” megerősödve „az üdvösség gyümölcseit közölje az emberekkel” (LG, 8).

Az egyház hierarchikusan építkező közösség, a vezetők hatalma azonban nem az anyagi világ szempontjai szerint értendő. A nagy közösség („nép”) a helyi egyházközösségekből áll össze, melyek hivatása és küldetése megegyezik a nagy közösségével. Az egyházhoz tartozás ezért elsődlegesen egy kisebb, élő közösséghez való tartozást jelent. A közösséget a tagok éltetik, így az csakis a tagok aktív közreműködésével tudja betölteni hivatását. Ilyen módon az egyházközösség kéri a tagok tevékeny részvételét „az üdvösség gyümölcseit közlő” munkában. A tevékeny részvételhez tulajdonképpen a hit nyomán születő belső elköteleződés vezet, de az is előfordul, hogy a – más indíttatásból vállalt – tevékeny részvétel vezetett a hit elmélyüléséhez és a szorosabb elköteleződéshez. A hitet a katolikus keresztény Isten ajándékaként értelmezi, a hit által válik az ember képessé Isten megismerésére és szeretetére. Felsimeri, hogy személyes élete az Isten életében való részesedés által teljeseedik ki, s hogy ennek az életnek az alapja és mozgatója a – szintén Istentől származó – szeretet. A hit tehát tudatos választ kér az isteni szeretetre. „Ez nem csupán keveseknek fenntartott, hanem nagylelkűen felkínált ajándék. Mindenkinek meg kellene tapasztalnia azt az örömet, hogy érzi, Isten szereti őt, vagyis az üdvösség öröme! Olyan ajándék ez, amit nem tarthatunk meg csak saját magunknak, hanem meg kell osztanunk.” – fogalmaz Ferenc pápa a 2013-as missziós világnapra kiadott üzenetében (Ferenc pápa, 2013, 1) Az örömhír hirdetésének többféle módja van a szóbeli közléstől a szeretetcselekedetelig. Jakab apostol szerint ugyanis „a hit is halott tettek nélkül” (Jak 2, 26). Az egyház természete, lényege alapján missziós, és ebből a természetből elkerülhetetlenül fakad „a felebarát iránti tevékeny szeretet, a megértő, segítő és támogató együttérzés”. (EG, 179) Az evangélium hirdetése, a misszió tehát nem fakultatív feladata a keresztényeknek, hanem kereszténységük lényegi eleme – állandó elkötelezettséget jelent, mely élteti az egyházat. XVI. Benedek pápa szerint „a missziós lendület világos jele egy egyházi közösség érettségének” (VD, 95). Minden közösség akkor „felnőtt”, amikor megvallja hitét, örömmel ünnepli azt a liturgiában, megéli a tevékeny szeretetet és szüntelenül hirdeti Isten ígését. A hit tehát a közösség felé irányít és annak életében való tevékeny részvételre indít. A II. vatikáni

⁶ A tanulmányban a római katolikus egyház hivatalos tanítását tartalmazó kiadványokra – az egyház gyakorlatát követve – rövidítéssel és paragrafusszámok szerint hivatkozom. A rövidítések feloldása az írás végén található.

zsinat nyomatékossította, hogy minden megkeresztelt ember és minden keresztény közösség sajátjának kell érezze a missziót: „Mivel Isten népe közösségekben, főként plébániai és egyházmegyei közösségekben él s ezekben válik láthatóvá, ezeknek is feladata a tanúskodás Krisztusról” (Ad, 37). A missziós parancs és az abból forrásozó küldetés tehát nemcsak az egyénre, de a közösségre is vonatkozik. A plébániai közösség tevékenysége már önmagában jel, sőt tanúságtétel a világ felé. A közösségi tanúságtételnek ez az egyik legfontosabb formája. A plébánia egyszersmind nevelő közösség is, a katekézis elsődleges helyszíne (KÁD, 262). Az egyházközséghez való kapcsolódást ezért a plébániai katekézis is segíti. A fiatal generáció tulajdonképpen itt ismerkedik közelebbről egyházközsége életével, amelyben már akkor és a későbbiekben is részt kell vennie. A családhoz és az iskolához hasonlóan ez is fontos tere a közösségi életre nevelődésnek. A keresztény közösség valójában a kommunió ajándékának történeti megvalósulása (KÁD, 253). A hitre nevelés egyik meghatározó egyházi dokumentuma szerint „a plébánia a legjelentősebb hely, ahol formálódik és megnyilvánul a keresztény közösség. Hivatása, hogy családi ház legyen, testvéri és befogadó otthon, ahol a keresztények fölfedezhetik, hogy ők Isten népe. A plébánián ugyanis megjelenik minden emberi különbség, és beleszövődik az egyház egyetemességébe. Ugyanakkor a plébánia az a természetes környezet, ahol megszületik és növekszik a hit. Éppen ezért nagyon alkalmas közösségi tér az Ige szolgálata – mely egyszerre tanítás, nevelés és élettapasztalat – számára.” (KÁD, 257) A valóban az evangélium szerint működő plébániának ezért mindig nyitottnak kell lennie, „nyitott kapukkal váró befogadó otthonná” kell válnia. (Ferenc pápa, 2018)

A Katekézis Általános Direktóriuma szerint a felnőttek – egész életen át tartó – katekézisének mind inkább teret kell kapnia, és ebből meríthet nagy hasznot a gyermekek, a serdülők és a fiatalok katekézise (KÁD, 258).

Ferenc pápa folyamatosan buzdít a plébániai közösség életébe való bekapcsolódásra, az ezáltal való tanúságtételre: „Arra bátorítom ezért a plébániai közösségeket, egyesületeket és csoportokat, hogy éljék meg intenzíven a testvéri közösséget, amely a Jézus iránti szereteten alapul és odafigyel a leghátrányosabb helyzetűek szükségleteire.” (Ferenc pápa, 2014, 4)

A helyi keresztény (plébániai) közösséghez való kapcsolódás tehát megkerülhetetlen a mindenkorú keresztény számára. A gyermektől és a fiattól viszont akkor várható igazi elköteleződés, ha többi családtagjától és egész családjától is ugyanezt látja, tapasztalja.

2. A CSALÁD NEVELŐI HIVATÁSA

Mivel tanulmányom tárgyához elsődlegesen a vallásos, hitéletre való nevelés kapcsolódik, most a családi neveléssel kapcsolatosan is csak erre az aspektusra térek ki. Az egyház tanítása szerint a családban elsajátított és elmélyített hit minden társas kapcsolatot megvilágosító világossággá lesz. Ennek forrása Isten atyaságának és irgalmasságának tapasztalata, ez kitágul ki a testvériségben (Lumen fidei, 54). Az igazi testvériség csak ilyen alappal tud jól működni. A történelem bebizonyította, hogy az a testvériség, melyből végső alapként hiányzik a közös Atyára való hivatkozás, nem tud fennmaradni. A szeretet bölcsességében való növekedés a családi atmoszférában tanulható igazán. Ez a szeretetnyelv valójában az a „nyelv, amin keresztül Isten megérteti magát velünk. (...) Az a család, amelyik válaszol Jézus hívására, visszautalja a világ kormányzását a férfi és a nő Istennel kötött szövetségének. A szeretettel élő család képes egy egész város szívét fölmelegíteni a szeretetről tett tanúságtételével.” (Ferenc pápa, 2015). A családi kapcsolatoknak a hit összefüggésébe való elhelyezése megszabadít az önzéstől és élettel tölti meg mindennemű kapcsolatainkat. Az elsivatagiasodó világnak erre pedig nagyon nagy szüksége van. Az egyház ezért is „drága kincseinek” nevezi a családot és a házasságot (FC, 3), melynek elsődleges hivatása, hogy élet és a szeretet közösségévé váljon, s ezt a szeretetet őrizze, kinyilvánítsa és közölje (FC, 17).

A szabad szeretetszövetségre alapozott emberi kapcsolatról tanúskodó család a gyermekek minden érzékét az igazi életre irányítja. „A család bevezet abba, hogy szükségét érezzük olyan kapcsolatoknak, amelyeket a hűség, az őszinteség, a bizalom, az együttműködés, a tisztelet jellemez. A család megtanít arra, hogy betartsuk ígéreteinket, tiszteljünk minden egyes embert, vállalni tudjuk a magunk és mások korlátozottságát. És azt is tudjuk mindnyájan, mennyire helyettesíthetetlen szerepet tölt be a család a legkisebb, legsérültebb, legsebezhetőbb, sőt életvitelükben legszerencsétlenebb tagjaira való odafigyelésben. Aki a társadalomban ezeket a magatartásformákat gyakorolja, az a család légkörében szívta őket magába, s biztosan nem az egymással való versengésből vagy az önmegvalósítás vágyából tanulta meg.” (Ferenc pápa, 2016)

A család a történelemben való bevezetésünk helyettesíthetetlen és eltörölhetetlen helye is egyben. Nem megkerülhető tény, hogy a jézusi megváltástörténet is családban kezdődött. A szentcsalád így az élet és a hit közösségének prototípusává vált. Az egyház a család és a plébániai közösség összekapcsolását szorgalmazza, hiszen ezek kölcsönösen erősíthetik, táplálhatják egymást. „Hogy ma élő legyen Jézus gyülekezetének e valósága, elengedhetetlenül fontos, hogy felélesszük a család és a keresztény közösség közötti szövetséget. Azt mondhatjuk, hogy a család és a plébánia az a két hely, ahol megvalósul a szeretetközösség, melynek végső forrása magában Istenben van. (...) Mindnyájunknak tudatában kell lennünk, hogy a keresztény hitet a mindenkivel megosztott, közös pályán játsszuk, a családnak és a plébániának végbe kell vinnie a közösségibb élet csodáját az egész társadalom érdekében!” – hirdeti Ferenc pápa (Ferenc pápa, 2017).

A család tehát úgy kapcsolódhat az egyházhoz, ha annak életében is részt vesz. Így lesz érthető II. János Pál pápa Familiaris Consortio című apostoli buzdításának az a passzusa, amelyikben az emberi személyt egyidejűleg tekinti a család és az egyház tagjának: „A családban ugyanis az emberi személy nemcsak világra jön és a nevelés révén lépésről lépésre bekapcsolódik az emberek közösségébe, hanem a keresztségi újjászületés és a hitbeli nevelés által Isten családjának, az Egyháznak is tagja lesz.” (FC, 15) Az egyházat „családi egyháznak” is mondja a katolikus dokumentum, hiszen – értelmezése szerint – az egyházi közösséget a keresztény család mutatja és valósítja meg. Ennek a közösségnek a megvalósításában a szülők és gyermekek közötti nevelői kapcsolatnak, melyben mindenki ad és kap valamit, különleges szerepe van (FC, 21). A 2015-ös – családról szóló – püspöki szinódus nyomatékossította, hogy a házasság szentsége nem „magánügy”, hanem az „egyházhoz kapcsolódásnak is élő jele” (RelFinFam2015, 36). A szinódus irányelveihez kapcsolódóan fontos olvasmány és gyakorlati útmutató Tomka Ferenc budapesti lelkipásztor, teológiai tanár írása a családok plébániai szintű lelkipásztori gondozásáról (Tomka, 2016).

(Az említett szinódus nyomán Ferenc pápa is apostoli buzdítást adott ki. Az *Amoris laetitia* elsősorban lelkipásztori szempontok mentén haladva erősíti az evangéliumi tanítás változhatatlanságát, ugyanakkor a szeretet és az irgalmasság szellemében önvizsgálatra, a testvéri odafigyelés fontosságára, az önhibájukon kívül reménytelenségbe süllyedt házaspárok és családtagok segítésére bátorítja a püspököket, a lelkipásztorokat és minden katolikus hívőt.)

3. AZ ISKOLA (HITÉLETRE NEVELŐ) HIVATÁSA

A demokratikus államokban az iskolai oktatás keretében a vallásnevelésnek is lehetőséget kell biztosítani. A Családjogi Charta szerint „a szülők jogait sérti, ha az állam olyan oktatási rendszert tesz kötelezővé, amelyből minden vallási nevelés ki van zárva” (Családjogi Charta 5. §/d.). Romániában minden államilag elismert valláshoz tartozó gyermek számára biztosított a

hitoktatásban való részvétel.⁷ Ehhez az szükséges, hogy az iskolai évek idején egyszer iratkozzanak be hittanórára. Ettől kezdve a tárgy számukra kötelező, így minden más tárgyhöz hasonlóan osztályzatot is kapnak belőle, s a jegy a tanulmányi átlagnál is figyelembe vevődik. A vallásoktatás tehát szabadon választható, de a választástól kezdve kötelező a diák számára. (Igaz, ha bármikor – akár valamelyik tanév közben is – mégis másként döntene, lehetőége van kiiratkozni is róla.) A hittan a kerettanterv részét képezi, ilyen módon elég biztos helye van az oktatási rendszerben.⁸ A diákok több mint 90%-a jár hittanórára, a kiiratkozók száma még elhanyagolható.⁹ Ez azt jelenti, hogy a történelmi egyházak minden kis- vagy nagydiákja az iskola keretei között tervszerű hitoktatásban részesül. Ez a szám jóval nagyobb, mint a plébániai hittanórákat látogatók, illetve az istentiszteletre/szentmisére rendszeresen járók száma. De nemcsak a gyerekek, a szülők sem keresik a közelebbi bekapcsolódási lehetőséget a plébánia életébe, sőt, jó részük a vasárnapi istentiszteletről vagy szentmiséről is távolmarad.

A gyerekek iskolai keretek között történő hitoktatásba való beiratását a II. vatikáni zsinat a szülők „súlyos köteletségének” mondja, ugyanis fontosnak tartja, hogy a keresztény nevelés együtt haladjon a világi képzéssel (GE, 7). A katolikus hitoktatás elveinek lefektetése szempontjából meghatározónak számító egyházi dokumentum, a Katekézis Általános Direktóriuma az iskolai vallásoktatásnak a családi neveléshez hasonlóan beavató jelleget és funkciót tulajdonít (KÁD, 51). Az iskolai hittanórákon ugyanis a világi oktatásban részt vevő szinte minden gyermek jelen van, attól függetlenül, hogy a vallás milyen szerepet játszik a család életében. Romániában – eddig – nem sokan éltek a vallásóráról való kiiratkozás lehetőségével. Ilyen módon azok is jelen vannak, akik otthon nem részesülnek vallásos nevelésben. Számukra ez az egyetlen lehetőség a vallás és a hit kérdéseivel való ismerkedésre. Bár az említett dokumentum hangsúlyos különbséget tesz az iskolai vallásoktatás és a plébánián végzendő katekézis között, esetünkben ez a különbségtétel megfontolandó, éppen azért, mert az iskolai hittanórán részt vevő gyermekek közül csak némelyek jutnak el a plébániai hittanra. Ezért az iskolai hitoktató a katekézist is fel kell vállalja, hogy a gyermek hitben való megerősítése biztosítottabb legyen. A dokumentum ugyanakkor hangsúlyozza a hittan és a többi tantárgy közötti dialógus fontosságát. „Helye nem mellettük, valahol a peremen van, hanem egy szükséges, tantárgyak közötti dialógusban. E dialógusnak azon a szinten kell folynia, melyen a többi tantárgy alakítja a növendékek személyiségét. Így a keresztény üzenet bemutatásának hatása van arra, hogyan fogják föl a világ eredetét, a történelem értelmét, az erkölcsi értékek alapját, a vallás feladatát a kultúrában, az ember célját és kapcsolatát a természettel. Az iskolai vallásoktatás e tantárgyak közötti dialógus által megalapozza, fölerősíti, kibontakoztatja és teljessé teszi az iskola nevelő tevékenységét.” (KÁD, 73) Ez a dialógus jó lehetőséget biztosít a pedagógiai projektben való munkálkodás számára is. Amúgy a tárgyak – az egyes órákon belül – csak az elméleti ismeretek szintjén tudnak „találkozni” és a gyermek sem jut az összekapcsoláshoz köthető közelebbi tapasztalatok birtokába.

A Katekézis Általános Direktóriuma külön alfejezetet szentel a családon belüli keresztény nevelés, a katekézis és az iskolai vallásoktatás kapcsolata hangsúlyozásának is (KÁD, 76). Ez a hármas kapcsolódás még jobban kiszélesíti a pedagógiai projekt lehetőségeit, és – éppen az

⁷ Legea nr. 489/2006 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor
<http://patriarhia.ro/legea-nr-489-2006-privind-libertatea-religioasa-si-regimul-general-al-cultelor-539.html>
(2019. 05. 01.)

⁸ Ministrul Educatiei da curs BOR in cazul Religiei in scoli: inscrierile elevilor la ora de Religie nu se mai fac anual, ci o data, permanent, pana la eventuala schimbare a optiunii
<https://www.hotnews.ro/stiri-educatie-22341498-ministrul-educatiei-curs-bor-cazul-religiei-scoli-inscrierile-elevilor-ora-religie-nu-mai-fac-anual-data-permanent-pana-eventuala-schimbare-optiunii.htm> Megtekintés dátuma: 2019. 05. 01.

⁹ Religia în școli a învins. 90% dintre elevi, înscriși la ora de religie. <http://www.romaniacurata.ro/religia-in-scoli-a-invins-90-dintre-elevi-inscrisi-la-ora-de-religie-pe-bune/> Megtekintés dátuma: 2019. 05. 01.

említett kapcsolat erősítése céljával – kéri e három terület közös tevékenységét. Igaz, ennek megvalósítása cseppet sem egyszerű feladat, hiszen a családi és az intézményes nevelés ma más – globális szinten – elszakadt egymástól. Ennek számos oka lehetséges a szülők életmódjától kezdve a pedagógus és a nevelt közötti generációs űrön keresztül a gyorsan változó technikai-gazdasági közegig (Gloviczki, 2014). A gyermek így nehezen jut vallásos tapasztalathoz, márpedig hitéletének fejlődése szempontjából ez elsődleges lenne. A Szentírás alapvető üzenete pedig – iskolai vagy plébániai közegben adják is azt át – nem lehet más, mint az Istennel megélt, megtapasztalt közösségre szóló meghívás (Keszeli, 2009). Az iskolai hitoktatás nem nélkülözheti az olyan tapasztalatokhoz juttatást sem, amelyek a legnagyobb létkérdésekkel történő szembesüléshez vezetnek és az isteni valóság felismerését, az azzal való összekapcsolódást eredményezhetik. Ezek a tapasztalatok sokféleképpen nevelhetnek diakóniára, koinóniára, martyriára és liturgiára (Keszeli, 2009; Keszeli, 2002), éppen ezért nemcsak vallásos megközelítésből és közegből érkezhettek, hanem más irányból (pl. más tárgyak és más közösségek – pl. a családi közösség – felől) is, így a pedagógiai projekt ilyen területről is lehetőséget kap.

Ferenc pápa különösen hangsúlyozza a „találkozás kultúrájának” fejlesztését, és nyomatékkal kéri a keresztény pedagógusokat, hogy segítsenek kialakulni a diákokban a másik iránti nyitottságot, úgy fogva fel a másikat, mint testvért, akit meg kell ismerni és tisztelni kell a maga élettörténetével, értékeivel és hiányosságaival, gazdagságaival és korlátaival. A keresztény pedagógusoknak olyan gyermekek formálásában kell közreműködniük, „akik érdeklődők és nyitottak az őket körülvevő valóságra, képesek a törődésre és a gyengédségre (...), akik mentesek azon elterjedt előítélettől, mely szerint csak akkor érvényesülhetünk, ha versenyképesek, agresszívek, kemények vagyunk másokkal, különös, ha az illető különbözik tőlünk, idegen, vagy bármilyen módon akadálnak tekintjük őt önmegvalósításunk előtt.” (Ferenc pápa, 2018) Mindez nem új szemlélet, hanem Jézusig, az újszövetségi üzenetig nyúlik vissza, de minden szent életű ember életénél is hangsúlyt kap. Az iskolai tanulás során a vallásos élet szempontjából is értékes kompetenciák szerezhetők. Simone Weil ezek közül különösen kiemeli a figyelmet, melyet az imádsághoz, az Istennel való legbensőségesebb kapcsolathoz nélkülözhetetlennek mond, és a – saját hibák és hiányosságok tudatosítása révén kialakuló – alázatosságot. Szerinte „Ha ezt a két feltételt tökéletesen teljesítjük, tanulmányainkkal kétségkívül az életszentség felé haladunk, ugyanolyan biztosan, mint minden más odavezető úton.” (Weil, 1985, 750. old.) Simone Weil a figyelem fejlesztését alapvető fontosságúnak tartja a felebarát szeretetéhez is: „A világ elesettjeinek nincs másra szükségük, mint olyan emberekre, akik végre képesek rájuk odafigyelni. A képesség, hogy odafigyeljünk egy szerencsétlenre, nagyon ritka, nagyon nehéz, majdnem csoda, egy igazi csoda.” (Weil, 1985, 752. old.) Weil ezek által az iskolai tanulás spirituális dimenziójára is rávilágít, amelyre mindennek előtt az iskolai hitoktató nyithatja fel a diák szemét.

Mindenféle nevelőmunka, így az iskolai hittan is lehetőséget nyújt arra, hogy a gyermek számára lehetővé tegyünk azt, hogy lényegének megfelelően éljen, s hogy ez a lényeg számára és számunkra is valóban jelen legyen. Martin Buber kiváló gondolatai az én-te kapcsolatáról ide is érvényesek. A gyermeket „te”-ként megszólítva, a te tudat által bizalmat ébresztünk benne. „Megismertetjük a mindenséggel és felébresztjük benne a mindenséggel szembeni bizalmat, hogy a velünk való kapcsolata révén megélhesse a teljes kapcsolatban való létet. Erre törekszünk, önkény nélkül. Nevelni csak az tud, aki ebben az örök jelenlétben áll és igazából azzal nevel, hogy ebbe vezet bele.” – mondja Buber (Buber, 1965, 90. old.). A hitoktatás és a katekézis interdiszciplináris jellegét hangsúlyozza Ferenc pápa is, amikor – egyebek mellett – a teremtésvédelemre vagy a művészetpedagógiára hívja fel a figyelmet. „A hit továbbadásába tehát be kell építeni a szépség útján történő nevelést. Kíváncsi, hogy minden részegyház támogassa a művészetek alkalmazását evangelizációs tevékenységében, kapcsolódva a múlt gazdagságához, de a mai kifejezési formák sokféleségét is felhasználva azért, hogy a hitet új,

„példázatszerű nyelven” adják tovább.” – fogalmaz az Evangelii Gaudium kezdetű apostoli buzdításban (EG, 167).

Bármilyen közegben is történjen, nem éri el célját az a vallásoktatás vagy katekézis, amelyik nem vezet mélyebb önismeretre. Az iskolai hittannak ezt is be kell vállalnia, s a jól megválasztott didaktikai módszerek által lehetősége is van erre. Amennyiben a gyermek nem ismeri meg saját belső gazdagságát, társát is csak felszínes, külső szempontok mentén fogja értékelni, és az igazi mélységről nem lesznek fogalmai. A belső mélységek felé indulás tehát az önismereten túl a keresztény életben nélkülözhetetlen társismeretre és elfogadásra kell vezessen.

4. A CSALÁDI, ISKOLAI ÉS PLÉBÁNAI NEVELÉS KAPCSOLATA. A PEDAGÓGIAI PROJEKT MINT E HÁROM TERÜLETET KAPCSOLÓ MÓDSZER

Amint azt az előző fejezetek mutatták, a gyermekek hitre nevelésében a családnak, az egyháznak és az iskolának is szerepet kell vállalnia. Igazán eredményesnek akkor mondható ez a munka, ha a cél érdekében e három terület összekapcsolódik. Mivel itt is hangsúlyos szerepe van a tapasztalaton alapuló tanulásnak, és – amint azt főleg az előző fejezetben taglaltuk – az interdiszciplinaritásnak, az ön- és társismeretnek, a művészetpedagógiának és másnak is szerepe lehet, a pedagógiai projekt jó eséllyel használható. Mindenek előtt többhetes projektekre lehet gondolni, hogy a gyerekek ne plusz teherként éljék meg, és szívesen vegyenek részt benne, és a bekapcsolódó felnőtteknek is legyen idejük és kedvük hozzá. Az egész út és a végső produktum ugyanis a hitben való megerősödéshez, az önzetlenebb embertársi szolgálathoz, az elkötelezettebb tevékenykedéshez és a boldogabb, kiegyensúlyozottabb, egymásra figyelőbb, szeretőbb élethez kell vezessen úgy a gyermek, mint a felnőtt, azaz az egész család esetében.

A következőkben nézzük meg, miként teljesítheti e három fő terület összekapcsolását célzó projektelképzelés a pedagógiai projekt kritériumait. Elemzésünk során az M. Nádasi Mária által összefoglalt 11 feltétel megvalósulását követjük (M. Nádasi, 2010, 11).

1. A kiindulópont legfőképpen akkor lehet a tanulók problémafelvető kérdése, ha olyan témák felé tereljük őket, amelyek iránt különösen érdeklődnek vagy amelyek iránt különösen érzékenyek (példaképek, férfi és női szerepek, ünnepi szokások, vallásos és népi hagyományok, teremtésvédelem stb.). Ehhez elsődlegesen fontos a gyermekek és fiatalok életkori sajátosságainak és hitéletben való fejlődése szakaszainak az ismerete. Amint arról már szó esett, a projekt indítását az iskolai hittanóráról a leghasznosabb kezdeményezni, hiszen így több, a vallásos életet különböző szinten megélő család részvétele is várható. A plébánia és a család már a tervezési fázisban is bekapcsolható, aminek amúgy is közösen kell történnie.

2. A projekt megoldása a tevékenységen keresztül kapcsolódjon a valóságos helyzetekhez – feltétel a hitnek az élethez való közvetlen kapcsolatát is erősíti. Mindannak, ami a léleken zajlik, a cselekedetek szintjén is meg kell jelennie, és fordítva: a nemes tettek a lelki változásokhoz kell elvezessenek.

3. és 4. A hitélet az egyén saját útját kéri, ezért ezen az úton a személyes munka nélkülözhetetlen. Ugyanakkor a közösség/egyház életébe való betestesülés is elsődleges szempont, ami pedig a közös tevékenységek nélkül megvalósíthatatlan.

5. A hosszabb idejű kidolgozás mindenképpen szem előtt tartandó, hiszen – amint feljebb is említődött – a jó kedvvel, lendülettel és nem fáradtan, sürgetve végzett munkától várható csak igazi fejlődés.

6. Az iskolán kívüli helyzet megismerése vagy megváltoztatása ismét jogos elvárás, hiszen a hit megélésének az iskola nem kizárólagos területe. Kifejezetten fontos lenne, hogy a gyermek saját családját is mobilizálni tudja és mindnyájan szerepet vállalnának az egyházközség életében.

7. Interdiszciplinaritás nélkül ez az elképzelés sem működik. A területek kapcsolását fennebb indokoltuk meg és ide kapcsolódóan jó példákat is hoztunk.

8., 9. és 10. Mivel a gyermek és a fiatal egyedül kell végigjárja a hit útját, a pedagógus tudja, hogy őt – irányítás helyett – csupán kísérnie, facilitálnia kell. Ezáltal nemcsak a személyes döntésekre és azok következményeinek felvállalására ösztönöz, de a résztvevők egymás felé való fordulását, egymás segítségét (11.) is serkenti. A közösségformálás szempontjából ennek elsődleges fontossága van.

5. PEDAGÓGIAI PROJEKTTERV AZ ISKOLA, A CSALÁD ÉS AZ EGYHÁZKÖZSÉG ÖSSZEKAPCSOLÁSÁRA AZ AKTÍV HITÉLETRE NEVELÉS ÉRDEKÉBEN

Téma: A karácsonyi szokások felelevenítése és a karácsony méltó megünneplése a családban, az egyházközsgben, a településen

Kapcsolható területek:

- iskolai római katolikus hittan (a megtestesülést előre jelző ószövetségi próféciai, a karácsony bibliai története, a betlehemállítás szokásának kialakulása);
- magyar nyelv és irodalom (régí szövegek, énekek, szerepek);
- plébániatörténet, településtörténet (a Historia Domus és egyéb feljegyzések, régi képek, használt eszközök);
- néprajz (helyi adventi, betlehemezési, kántálási, Szent István- és Szent János-napi, aprószentekelési szokások, étkezési és egyéb szokások);
- ének-zene (az ünnepekhez és a betlehemezéshez kapcsolódó énekek).

Életkor:

- VI., VII., VIII. osztályosok

Cél:

- a hagyományokkal való megismerkedés által az értékek mentésének és őrzésének tudatosítása és segítése;
- a régi szokások felelevenítés és éltetése;
- a karácsony lényege szerinti ünneplés ösztönzése.

Tervezés, megvalósítás:

A gyerekek négy-hatfős csoportokban dolgoznak. Munkájukba családtagjaik is bekapcsolódnak. Segítséget kapnak a hitoktatótól, plébánostól, kántortól, szaktanároktól és a területek szakembereitől, idős személyektől, szüleiktől, nagyszüleiktől, a település lakóitól.

Csoportmunka	tevékenységek / helyszínek	részproduktumok
<i>I. A megtestesülést előrejelző ószövetségi próféciai, a karácsony bibliai története</i>	Ószövetségi szövegek (próféciai) elemzése (iskolában, plébánián, otthon)	Ppt vagy a bibliai helyszínek felhasználásával készült „mozgóképek”
	A jövődölések beteljesedése – ó- és újszövetségi szövegek elemzése (iskolában, plébánián, otthon)	
	A születéstörténet bibliai leírásának elemzése (iskolában, plébánián, otthon)	
	A bibliai helyszínek tanulmányozása (iskolában, plébánián, otthon)	

	A születéstörténet szereplőinek számbavétele, bemutatása, jellemzése (iskolában, plébánián, otthon)	Zenével kísért, képes elmélkedés a karácsony lényegéről
II. Régi betlehemezési szokások az egyházközség/település területén	Régi szövegek könyvek, énekek, fényképek tanulmányozása és fényképezése a plébánián és az egykori szereplőknél	Kisfilm a régi élménybeszámolókról
	Élménybeszámolók készítése a még élő egykori szereplőkkel	Fényképkiallítás
	A szövegek és énekek másolása (fényképek alapján plébánián, otthon)	Régi betlehemes játék (bemutatása a projektbemutatón – a plébánián vagy az iskolában –, majd különböző intézményekben és családokban)
	A régi szövegek közös megtanulása (régii szereplőknél, plébánián, otthon)	
	Jelmezek, kellékek készítése (otthon, plébánián)	
III. Helyi adventi, kántálási, Szent István- és Szent János-napi, aprószentekelési szokások, étkezési és egyéb szokások	Idős emberek felkeresése, az élménybeszámolók rögzítése	Kisfilm a régi beszámolókról
	Régi szövegek könyvek fényképezése, másolása (régii szereplőknél, plébánián, otthon)	Fényképkiallítás
	Régi fényképek gyűjtése, rendszerezése (régii szereplőknél, plébánián, otthon)	Ételbemutató
	Ételreceptek leírása (régii szereplőknél, otthon)	
	Hagyományos ételek elkészítése (idős emberekkel, otthon)	Régi szokások (bemutatása a projektbemutatón, majd különböző intézményekben és családokban)
	Jelmezek készítése (plébánián, otthon)	
IV. Lelki programok az advent és a karácsony méltó megünneplésére	A <i>Szállást keres a Szentcsalád</i> -ájtatosság szövegeinek tanulmányozása, sokszorosítása, meghívó készítése az ájtatosságba való bekapcsolódásra a családok részére – a meghívók és a szövegek szétküldése, az ájtatosság végzésének megszervezése (plébánián, otthon)	<i>Szállást keres a Szentcsalád</i> - ájtatosság (végzése családoknál)
	A roráté szentmisék szokása kialakulásának, olvasmányainak, énekeinek tanulmányozása – a szentmisékkal kapcsolatos információk összefoglalása, szétküldése (plébánián, otthon)	Roráté szentmisék (részvétel a családdal)
	Adventi lelkinapok szervezése és azokra személyes meghívók készítése, szétküldése (plébánián, iskolában)	Adventi lelkinapok (részvétel a családdal)
	Az adventi gyertyagyújtás „liturgiájának” leírása, sokszorosítása és megküldése a családoknak (plébánián, otthon)	Családi adventi gyertyagyújtások
	Közös adventi gyertyagyújtás szervezése a templomban, köztéren, iskolában és különböző intézményekben – ezek szövegének kidolgozása, meghívók készítése és kiküldése (plébánián, iskolában, otthon)	Közösségi adventi gyertyagyújtások

	A szenteste otthoni „liturgiájának” kidolgozása, a leírás sokszorosítása és eljuttatása a családokhoz (plébánián, otthon)	Vallási tartalommal ünnepeelt szenteste (családban)
<i>V. Községi programok az advent és a karácsony méltó megünneplésére</i>	Adventi koszorú és hagyományos karácsonyi díszek, betlehem készítése – a felhasznált elemek szimbolikájának leírása, a programokra szóló meghívó készítése és szétküldése (plébánián, iskolában, otthon)	Adventi koszorúk, díszek, betlehemek és ajándékok
	Természetes anyagokból való ajándékkészítési alkalmakra szóló meghívó készítése és szétküldése (plébánián, iskolában, otthon)	Jótekonysági karácsonyi vásár
	Jótekonysági karácsonyi vásár szervezése (plébánián, iskolában)	Egyedülálló, idős, beteg emberek meglátogatása
	Egyedülálló, idős, beteg emberek számbavétele, meglátogatásuk, segítségük, megajándékozásuk megszervezése (plébánián, iskolában, otthon)	
	Templomi karácsonyfa-díszítésre és betlehemállításhoz szóló meghívó készítése és szétküldése (plébánián, otthon)	Közöségi karácsonyfa, betlehem

ÖSSZEGZÉS

Jelen tanulmány az egyházközség, a család és az iskola nevelői hivatásáról és e három terület összekapcsolásáról íródott. A vizsgálódás vallásos alapú volt, hiszen a cél e három intézményhez kapcsolódó gyermek, illetve az ő családja hitbéli fejlődésének előidézése. Azon túl, hogy az egyes területek hitéletre nevelő funkcióit hangsúlyozza, a katolikus egyház ezeknek a területeknek az összekapcsolását is ösztönzi. Több egyházi dokumentumban is találkozunk ezzel a gondolattal, de módszertani megoldást nem találunk e hármas kapcsolódásra. Véleményem szerint a pedagógiai projekt egyike lehet azon hatékony didaktikai módszereknek, amelyek képesek elősegíteni ennek a hármas kapcsolatnak a megvalósulását. Az írás végén hozott rövid projektterv az előző négy fejezet gondolatainak szem előtt tartása mellett íródott, és tartalmával bizonyítja is a területek – a gyermek és a család lelki fejlődésének érdekében történő – összekapcsolhatóságát.

IRODALOMJEGYZÉK

Rövidítéssel hivatkozott egyházi dokumentumok

KEKK – *A katolikus egyház katekizmusának kompendiuma*. Budapest, 2006.

KÁD – *A katekézis általános direktórium*. Budapest, 1998.

AG – *Ad Gentes*. Határozat az egyház missziós tevékenységéről. In: Cserháti József–Fábián Árpád (szerk.): *A II. vatikáni zsinat tanítása*. Budapest, 1975.

EG – *Evangelii Gaudium*. Ferenc pápa Evangelii Gaudium (Az evangélium öröme) kezdetű apostoli buzdítása. <https://regi.katolikus.hu/konyvtar.php?h=451> (2019. 04. 24.)

FC – *Familiaris Consortio*. II. János Pál pápa apostoli buzdítása a keresztény család feladatairól a mai világban

LF – *Lumen Fidei*. Ferenc pápa Lumen Fidei (A hit világossága) kezdetű enciklikája. <https://regi.katolikus.hu/konyvtar.php?h=470> (2019. 04. 24.)

LG – *Lumen Gentium*. Dogmatikai konstitúció az egyházzól. In: Cserhádi József–Fábián Árpád (szerk.): A II. vatikáni zsinat tanítása. Budapest, 1975.

RelFinFam2015 – *Relatio Finalis*. A Püspöki Szinodus Zárójelentése Ferenc pápának. A szinodus záróokmánya (A család hivatása és küldetése az Egyházban és a mai világban), Budapest, 201

VD – *Verbum Domini*. XVI. Benedek Verbum Domini (Isten szava) kezdetű apostoli buzdítása. <https://regi.katolikus.hu/konyvtar.php?h=411> (2019. 04. 24.)

Egyéb szakirodalom:

Családjogi Charta. <https://regi.katolikus.hu/konyvtar.php?h=181> (2019. 04. 26.)

Buber, M. (1965): *Nachlese*. Heidelberg. (Martin Buber a nevelésről. <http://ujnautilus.info/martin-buber-nevelesrol>. Megtekintés időpontja, 2019. 04. 28.)

Ferenc pápa (2013): *Üzenet a 2013. évi missziós világnapra*. <https://regi.katolikus.hu/konyvtar.php?h=412> (2019. 04. 24.)

Ferenc pápa (2014): *Üzenet a 2014. évi missziós világnapra*. <https://regi.katolikus.hu/konyvtar.php?h=452> (2019. 04. 25.)

Ferenc pápa (2015): *Katekézis a család evangelizációs küldetéséről*. <https://csaladjaink.hu/uezenetek/421-ferenc-papa-katekezise-a-csalad-evangelizacios-kuldeteserol> (2019. 04. 25.)

Ferenc pápa (2016): *Az egyház az Isten családja és annak is kell bizonyulnia*. <https://csaladjaink.hu/uezenetek/475-ferenc-papa-az-egyhaz-isten-csaladja-es-annak-is-kell-bizonyulnia> (2019. 04. 25.)

Ferenc pápa (2017): *Élesszük fel a család és a társadalom közötti szövetséget!* <https://katcsal.hu/51-ferenc-papa-szereti-a-csaladokat/186-a-kozosseg#FerencP-21-1resz> (2019. 04. 25.)

Ferenc pápa (2018): *Legyen e nevelésben szolidáris „cinkosság” szülők és tanárok között*. <https://www.magyarKurir.hu/hirek/ferenc-papa-pedagogusokhoz-legyen-nevelesben-szolidaris-cinkossag-szulok-es-tanarok-kozott> (2019. 04. 25.)

Gloviczki, Z. (2014): *Iffúság. Ők és mi*. Vigilia 2014/7. https://www.szepi.hu/irodalom/pedagogia/tped_065.html (2019. 04. 26.)

Goțiu, M.: *Religia în școli a învins. 90% dintre elevi, înscriși la ora de religie.*
<http://www.romaniacurata.ro/religia-in-scoli-a-invins-90-dintre-elevi-inscrisi-la-ora-de-religie-pe-bune/> (2019. 05. 01.)

Keszeli, S. (2002): *Serdülők és fiatalok katekézise.* Kézirat, Szegedi Hittudományi Főiskola, Szeged.

Keszeli, S. (2009): *A tapasztalat az első evangelizációban és a katekézisben.* Deliberationes 2009. II. évfolyam, 2. szám, 53–99.

M. Nádasi Mária (2010): *A projektoktatás elmélete és gyakorlata.* Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, Budapest.

Pantazi, R.: *Ministrul Educatiei da curs BOR in cazul Religiei in scoli: inscrierile elevilor la ora de Religie nu se mai fac anual, ci o data, permanent, pana la eventuala schimbare a optiunii*
<https://www.hotnews.ro/stiri-educatie-22341498-ministrul-educatiei-curs-bor-cazul-religiei-scoli-inscrierile-elevilor-ora-religie-nu-mai-fac-anual-data-permanent-pana-eventuala-schimbare-optiunii.htm> (2019. 05. 01.)

Tomka, F. (2016): *A katolikus család-gondozás alapelvei*
<http://tomkaferenc.hu/aktualitasok/a-katolikus-csalad-gondozas-alapelvei/> (2019. 04. 26.)

Weil, Simone (1985): *Iskolai tanulás és istenszeretet.* Vigilia, 1985/9.

Legea nr. 489/2006 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor.
<http://patriarhia.ro/legea-nr-489-2006-privind-libertatea-religioasa-si-regimul-general-al-cultelor-539.html> (2019. 05. 01.)